

ŠPECIFIKÁ PRÁCE PREKLADATEĽA S TRANSLATOLOGICKÝM VZDELANÍM A BEZ TRANSLATOLOGICKÉHO VZDELANIA

Veronika Kozárová

Veronika Kozárová je minuloročnou absolventkou študijného odboru Prekladateľstvo a tlmočníctvo na Filozofickej fakulte Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, v kombinácii anglický jazyk a kultúra – ruský jazyk a kultúra. Počas štúdia prekladala titulky pre medzinárodný festival Jeden svet, prispievala do univerzitného časopisu Náš čas a taktiež sa aktívne zapájala do ŠVOUČ na Katedre translatológie. V roku 2014 získala cenu spoločnosti ASAP-translation.com, s.r.o., za najlepšiu diplomovú prácu v odbore preklad a tlmočenie. Po úspešnom získaní magisterského titulu sa rovnako snaží uspieť aj v pracovnej sfére. V súčasnosti sa venuje prekladu a výučbe cudzích jazykov.

ÚVOD

V tejto prípadovej štúdii sa budeme venovať analýze špecifík práce prekladateľa s translatologickým vzdelaním a prekladateľa bez translatologického vzdelania. Zameriame sa hlavne na to, ako ovplyvňuje translatologické vzdelanie postup práce prekladateľa a aký má vplyv na konečný výsledok práce prekladateľa, translát. Okrem analýzy prekladov jednotlivých probandov opíšeme fázy nášho výskumu, metódy výskumu, skúmané skupiny a taktiež uvedieme charakteristiku vybraných textov na preklad. Cieľom nášho výskumu nie je dokázať, či je lepším prekladateľom prekladateľ s translatologickým vzdelaním alebo prekladateľ s iným lingvistickým vzdelaním, pretože schopnosti prekladateľov sa môžu výrazne odlišovať, bez ohľadu na to, či majú translatologické vzdelanie alebo nie. Chceme skôr poukázať na to, ako sa odlišuje postup ich práce a na najčastejšie nedostatky, ktoré sa vyskytujú na vybraných jazykových rovinách.

1 METÓDY VÝSKUMU

V prvej časti nášho príspevku vypracujeme kvalitatívnu analýzu prekladov so slovným hodnotením. Naše hodnotenie jednotlivých jazykových rovín prekladov podložíme praktickými príkladmi prekladateľských riešení jednotlivých probandov. V druhej časti našej prípadovej štúdie budeme pracovať so škálovacím hodnotením. Pôjde o kvalitatívny výskum, v ktorom bude päť profesionálnych prekladateľov hodnotiť vybrané kritériá kvality prekladov pomocou nami vypracovanej škály hodnotenia. Výsledky znázorníme na porovnávacích grafoch.

1.1 Subjekty výskumu

Na účely prípadovej štúdie sme vybrali 16 probandov. Prvú polovicu tvoria prekladatelia, ktorí ukončili minimálne prvý stupeň vysokoškolského štúdia v odbore Prekladateľstvo a tlmočníctvo, a druhú polovicu tvoria probandi s iným lingvistickým vzdelaním, prevažne učitelia anglického jazyka, ktorí tiež ukončili minimálne prvý stupeň vysokoškolského štúdia. Všetci účastníci výskumu majú praktické skúsenosti v oblasti prekladu.

1.2 Predmet výskumu

Pri výbere textov na preklad sme zohľadnili skutočnosť, že každému prekladateľovi môže vyhovovať iný text. Niektorí prekladatelia radšej prekladajú umelecké texty, iní sa cítia doma v administratívnych či odborných textoch. Rozhodli sme sa pre publicistický štýl, ktorý je veľmi rozmanitý v témach a často sa v ňom miešajú prvky iných štýlov.

Text č. 1 s názvom *International students: How to teach them alongside native speakers* sa vyznačuje hovorovými prvkami. Autorky článku vyjadrujú svoj názor, subjektívne hodnotia situáciu, a to sa odzrkadľuje aj vo výbere jazykových prostriedkov. Hlavná funkcia textu je informačná, no môžeme povedať, že čiastočne aj apelatívna.

Text č. 2 s názvom *Warsaw climate change talks falter as EU and developing countries clash* sa od prvého textu výrazne líši. Zaoberá sa politickou témou a pôsobí strohejším dojmom. Hlavná funkcia tohto textu je informovať o varšavskom rokovaní. Vety sa vyznačujú zložitejšou syntaktickou štruktúrou a informačnou nasýtenosťou. Na lexikálnej rovine sa vyskytujú politické výrazy a internacionalizované slovné spojenia, ktoré môžu byť pri preklade problematické.

Oba články boli publikované v britskom denníku *The Guardian*. Ide o noviny

s dlhoročnou tradíciou, ktoré informujú verejnosť o aktuálnych otázkach z oblasti vzdelávania, verejného sektoru, vedy a techniky a kultúrneho diania.

1.3 Priebeh výskumu

Kým probandi začali pracovať na preklade, informovali sme ich o tom, že východiskové texty pochádzajú z britského denníka *The Guardian* a ich úlohou je preložiť ich do slovenského jazyka. Každý prekladateľ preložil oba texty doma a následne nám ich elektronicky poslal. Pri práci neboli časovo obmedzení.

Po zhromaždení prekladov sme vypracovali ich analýzu, v ktorej sa zameriavame na tie najzaujímavejšie riešenia. Poslednou časťou výskumu je hodnotenie úrovne prekladov piatimi prekladateľmi na základe vybraných kritérií hodnotenia kvality prekladu.

2 VÝSLEDKY KOMPARATÍVNEJ ANALÝZY PREKLADOV

V analýze prekladov sa zameriame na štylistickú, syntaktickú a lexikálnu stránku prekladov, pretože predpokladáme, že práve na týchto rovinách sa môže najvýraznejšie prejaviť chýbajúce prekladateľské vzdelanie. Ku každej analyzovanej rovine uvedieme niekoľko príkladov prekladateľských riešení, prípadne navrhne adekvátnejšie riešenia. Celkovo budeme pracovať s 32. prekladmi.

2.1 Analýza prekladov textu č. 1

2.1.1 Skupina A: prekladatelia s translatologickým vzdelaním

I. Syntaktická rovina

V tomto texte sa vyskytovali dlhšie vety, v ktorých mohli mať prekladatelia problém s usporiadaním vetných členov a celkovou prirodzenosťou syntaktických štruktúr v slovenčine. Prekladatelia s translatologickým vzdelaním si s takýmito vetami poradili veľmi dobre, dokonca niekedy dlhšie vety rozdelili na kratšie, čo hodnotíme pozitívne. Takisto u nich pozorujeme snahu o dosiahnutie zrozumiteľnosti a jasnosti prekladu, čo dokazujú nasledujúce prekladateľské riešenia (O = originál, P = preklad):

- O:** *Kan adds: „For listening and speaking, by way of example, I encourage them to listen to the BBC, and to record themselves speaking the same words, in order to compare their version with the original and, ultimately, to improve their pronunciation and intonation.“*
- P:** *Kanová dodáva: „Na precvičovanie počúvania a rozprávania im napríklad odporúčam počúvať BBC a nahrávať sa pri opakovaní počutého textu. Potom si môžu porovnať nahrávku s originálom a zlepšovať si tak svoju výslovnosť a intonáciu.“*
- O:** *According to the Higher Education Statistics Agency’s most recent figures, international students are steadily on the rise in the UK: numbering 435,230 in 2011-12 (an increase of 2 % on the previous year).*
- P:** *Z najnovších údajov Štatistickej agentúry pre vysokoškolské vzdelávanie vyplýva, že počet zahraničných študentov vo Veľkej Británii každým rokom stúpa. V akademickom roku 2011/2012 ich bolo 435 230, čo je o 2% viac ako v predošlom roku.*

II. Lexikálna rovina

Na lexikálnej rovine upriamime pozornosť najmä na preklad frazeologizmov a expresívnych prvkov.

U niektorých prekladateľov sme zaznamenali problém s prekladom frazeologizmu „*go a long way*“. Frazeologizmus neidentifikovali a preložili ho doslovne:

- O:** *... tailored assistance in teaching can go a long way...*
- P1:** *... pomoc vo výučbe šitá na mieru má pred sebou ešte dlhú cestu...*

Takýto neadekvátny preklad sa však vyskytol len u jedného prekladateľa. Ostatní probandi frazeologizmus identifikovali, pričom za najlepšie riešenie, ktoré vystihuje významovú aj výrazovú hodnotu tohto frazeologizmu, považujeme posledné:

- P2:** *... vhodný prístup učiteľa môže výrazne pomôcť...*
- P3:** *... pomoc šitá na mieru môže veľmi pomôcť...*
- P4:** *... pár dobre mienených rád padne na úrodnú pôdu...*

Ďalej sa zameriame na lexiku súvisiacu s pedagogikou a vzdelávaním, ktorá v tomto texte vystupuje do popredia. Prekladatelia si s ňou poradili veľmi dobre.

- *international students* → *zahraniční študenti*

Všetci prekladatelia s translatickým vzdelaním sa vyhli nesprávnemu doslovnému prekladu „medzinárodní študenti“.

- *London campus* → *londýnsky univerzitný kampus; univerzitné mesto*

Hoci sa slovo „kampus“ vyskytuje aj v slovenských textoch, vzhľadom k tomu, že text je určený širokej verejnosti, uprednostňujeme preklad „areál univerzity“ alebo „univerzitné mesto“.

- *Harvard University* → *Harvardova univerzita*

Názov univerzity preložili všetci prekladatelia správne a vyhli sa rozšírenému, no nesprávnemu názvu „Harvardská univerzita“.

- *native speakers* → *domáci študenti, rodení hovoriaci*

U viacerých prekladateľov sa vyskytol problém s prekladom názvu študijného odboru „*business and administrative studies*“. V prekladoch sme našli nasledovné varianty: „*obchod a verejná správa*“; „*obchod a administratíva*“. Výraz „administratíva“ považujeme za neadekvátny. V tomto kontexte ide skôr o „*verejnú správu*“, ako správne uviedol jeden prekladateľ.

III. Štylistická rovina

Pokiaľ ide o štylistickú rovinu, prekladateľom s translatickým vzdelaním sa podarilo vytvoriť prirodzene znejúci translát. Dokázali sa odpútať od originálu a na niektorých miestach text výraznejšie preštylizovali:

- O:** *Understanding English idioms can be a challenge for foreign students – tailored assistance in teaching can go a long way.*
- P:** *Pochopenie anglických idiémov býva niekedy pre zahraničných študentov tvrdým orieškom, osvedčiť by sa preto mohla metóda osobitnej pomoci pri vyučovaní.*
- O:** *Our mutual teaching interests have led to some fruitful discussions about pedagogical approaches to teaching students for whom English is a second language.*
- P:** *Spoločný predmet záujmu sa nám stal prameňom mnohých obohacujúcich debát o didaktike výučby angličtiny pre cudzincov.*

2.1.2 Skupina B: prekladatelia bez translatologického vzdelania

I. Syntaktická rovina

Na syntaktickej rovine sa rovnako ako pri prekladoch prekladateľov s translatologickým vzdelaním zameriame predovšetkým na preklad syntakticky zložitejších viet. Vo viacerých prekladoch sa vyskytli neprirodzené syntaktické konštrukcie:

- O:** *My time here has enabled me to discuss pedagogy with non-UK lecturers, including those from other countries outside of North America.*
- P:** *Tento výskum mi umožnil prediskutovať pedagogiku s lektormi, ktorí nepochádzajú zo Spojeného kráľovstva, pričom tu boli aj takí, ktorí pochádzali z krajín mimo Severnej Ameriky.*

V tomto prípade proband príliš skomplikoval syntaktickú konštrukciu vety. Navrhujeme riešenie (N):

- N:** *Tento výskum mi umožnil rozprávať sa o pedagogike aj s lektormi, ktorí nepochádzajú zo Spojeného kráľovstva ani zo Severnej Ameriky.*
- O:** *A little extra encouragement and tailored assistance on our part, as lecturers, can go a long way.*
- P:** *Menšie povzbudenie a prispôbená pomoc z našej strany, akou sú lektori, môže byť veľmi úspešná.*
- N:** *Menšie povzbudenie a pomoc šitá na mieru zo strany nás, učiteľov, môže značne pomôcť.*

II. Lexikálna rovina

Aj prekladatelia bez translatologického vzdelania mali ťažkosti s prekladom menej známeho frazeologizmu „go a long way“. Volili napríklad tieto prekladateľské riešenia (posledné dve považujeme za adekvátne):

- O:** *... tailored assistance in teaching can go a long way...*
- P1:** *... prispôbenie asistencie vo vyučovaní môže trvať aj dlhšiu dobu...*
- P2:** *... pomoc vo výučbe ušitá na mieru stále chýba...*
- P3:** *... vďaka špeciálnej pomoci môže tento typ vzdelávania napredovať...*
- P4:** *... výučba šitá na mieru im však môže značne pomôcť...*

So špecifickou lexikou si poradili nasledovne:

- *international students* → *zahraniční studenti; medzinárodní studenti*

Preklad „*medzinárodní studenti*“ zvolila takmer polovica prekladateľov v tejto skupine, no nepovažujeme ho za adekvátny. Je to nesprávny výraz, ktorý vznikol vplyvom angličtiny.

- *London campus* → *areál londýnskej univerzity; areál vysokej školy; areál našej „alma mater“ v Londýne*

Za neadekvátny prekladový ekvivalent považujeme riešenie „*londýnska fakulta*“, pri ktorom došlo k významovému posunu, a „*londýnsky kamp*“, pretože slovo „*kamp*“ v slovenčine neexistuje.

- *Harvard University* → *Harvardská univerzita, Harvardova univerzita*

Takmer všetci prekladatelia z tejto skupiny (6) zvolili nesprávny preklad *Harvardská univerzita*.

- *native speakers* → *študenti hovoriaci rodnou rečou; domáci študenti; rodení Angličania*

V jednom preklade sa vyskytlo zaujímavé riešenie „*rodení spíkri*“. Tento preklad je podľa nášho názoru príliš hovorový a možno by bol niektorým čitateľom nejasný. Uznávame však, že ako súčasť titulku môže zaujať najmä mladšiu generáciu. Za neadekvátny považujeme preklad „*rodení hovorcovia*“, pretože slovo „*hovorca*“ má iný význam.

III. Štylistická rovina

Pri analýze prekladov sme si všimli, že práve štylistická rovina robila prekladateľom bez translatologického vzdelania najväčšie problémy. Uvádzame niekoľko príkladov štylisticky nevhodných formulácií:

- O:** *As a consequence, lecturers need support also, to ensure that they are aware of potential problems and how to identify them.*
- P:** *V dôsledku toho, lektori taktiež potrebujú podporu, aby sa zaistilo, že si budú vedomí určitých problémov, ktoré ich môžu stretnúť.*
- N:** *... problémov, s ktorými sa môžu stretnúť / problémov, na ktoré môžu naraziť.*

V tomto preklade pozorujeme prílišnú doslovnosť, v dôsledku čoho vznikol štylisticky neadekvátny preklad.

O: *Culturally-grounded modes of discussion with which they are familiar.*

P: *Kultúrny aspekt diskusie, ktorý im prišiel viac jasnejší.*

N: *... ktorý sa im zdal jasnejší /... ktorý im pripadal jasnejší.*

V tomto riešení sa vyskytla chyba, ktorá sa dnes vyskytuje veľmi často. Prekladateľ použil bohemizmus „... im prišiel jasnejší“.

U prekladateľov bez translatologického vzdelania sme si všimli problém s používaním zámen:

O: *My time here has enabled me to discuss pedagogy with non-UK lecturers, including those from other countries outside of North America.*

P: *Môj čas strávený tu mi dával možnosť diskutovať o pedagogike s lektormi mimo UK zahŕňajúc lektorov z krajín mimo severnej Ameriky.*

N: *Čas strávený na Harvardovej univerzite mi umožnil rozprávať sa o pedagogike nielen s lektormi zo Spojeného kráľovstva a Severnej Ameriky.*

Vo viacerých prekladoch došlo k zásadnej chybe, pretože niektorí prekladatelia písali celý preložený článok v mužskom rode, hoci autorkami článku sú dve ženy. Napríklad: „*Keď som raz stál s odborníkom kolegom vonku pred kaviarňou...*“ alebo „*Profesor Huiwai Kan; prišiel na Harvard zo Šanghajskej univerzity, kde učí angličtinu*“.

2.2 Analýza prekladov textu č. 2

2.2.1 Skupina A: prekladatelia s translatologickým vzdelaním

I. Syntaktická rovina

Pri analýze syntaktickej roviny v prekladoch tohto textu sa taktiež zameriame na zložitejšie vety. Všimli sme si snahu prekladateľov s translatologickým vzdelaním dosiahnuť prirodzenosť syntaktických štruktúr. Svedčia o tom nasledujúce príklady:

O: *United Nations talks on climate change were on the brink of breaking down on Friday as a group of developing countries launched a furious attack on the*

European Union over plans to set out a timetable towards a global deal on greenhouse gas emissions.

P: *Rokovania o klimatických zmenách iniciované Organizáciou spojených národov v piatok takmer skončili fiaskom. Skupina rozvojových krajín pobúrene napadla Európsku úniu pre jej plány určiť harmonogram pre celosvetovú dohodu o znížení emisií skleníkových plynov.*

O: *Rows over whether rich countries should pay compensation to the poor for the effects of climate change, and over how governments can move to a historic global deal on emissions, have disrupted the fortnight-long talks, which have been marked by walk-outs and recriminations.*

P: *Dišputy o tom, či by bohaté krajiny mali zaplatiť kompenzáciu chudobným krajinám za dôsledky klimatických zmien a o tom, ako sa vlády môžu vzájomne dohodnúť na znižovaní emisií, narušili priebeh štrnásťdňového rokovania, ktoré sa nieslo v duchu vzájomného obviňovania a odchodov z rokovacej miestnosti.*

II. Lexikálna rovina

Na lexikálnej rovine sa zameriame na špecifické výrazy z oblasti politiky a ekológie, oficiálne názvy politických funkcií a taktiež na preklad expresívnych prvkov.

Hneď v úvode článku sa vyskytol výraz „*EU chief*“, a tak nebolo jasné, o koho ide. Takmer všetkým prekladateľom v tejto skupine sa podarilo správne identifikovať, koho mal autor na mysli, avšak iba jeden použil oficiálny názov „*komisárka pre opatrenia na ochranu klímy*“. Uvádzame niekoľko akceptovateľných riešení: „*Eurokomisárka pre klimatické zmeny*“; „*komisárka EÚ*“; „*predstavielka EÚ*“. Vyskytli sa však aj dva preklady, ktoré nie sú adekvátne, pretože takéto názvy funkcií v rámci EÚ neexistujú: „*prezidentka EÚ*“; „*šéfka Európskej komisie pre klimatické zmeny*“.

- *new global treaty on climate change* → *nová globálna zmluva o zmene klímy; nový celosvetový protokol o klimatických zmenách; nová celosvetová dohoda o klimatických zmenách; nová globálna dohoda o zmene klímy*

V súvislosti s rokovaniami uvedenými v článku sa hovorí len o dohode (nie o zmluve, ani protokole).

- *the UK's energy and climate secretary* → *britský minister pre energetiku a klímu; britský minister energetiky a klimatických zmien*

Vyskytli sa dva neadekvátne preklady: „*tajomník oddelenia energetiky a klímy pre Anglicko*“; „*tajomník Spojeného kráľovstva pre energetiku a klímu*“. Hoci

„secretary“ je v preklade „tajomník“, v tomto prípade ide o vládneho predstaviteľa, preto je nutné použiť ekvivalent „minister“.

V tomto texte sa vyskytujú aj expresívne výrazy. Podľa nášho názoru si s nimi prekladatelia poradili veľmi dobre a expresivitu sa im v preklade podarilo zachovať:

O: *The spokesman for Hedegaard said some countries wanted to portray the talks as divided between the developed and developing world. „It’s not like that. It is the willing versus the unwilling.“*

P: *Hovorca komisárky Hedegaardovej povedal, že niektoré štáty sa snažili líčiť rokovania ako stret záujmov medzi rozvojovým a rozvinutým svetom. „O to ale nejde. Ide o stret záujmov medzi vôľou a nevôľou.“*

O: *Claudia Salerno said: „We are shocked by the brazen attack against our group by Hedegaard – it is incredible that she has chosen to accuse our group of blocking progress.“*

P: *„Z útoku pani Hedegaardovej na našu skupinu sme šokovaní. Jej rozhodnutie obviniť nás z blokovania pokroku je nehanebné,“ povedala Claudia Salernová.*

III. Štylistická rovina

Pri analýze štylistickej roviny prekladov tohto textu sme zistili, že prekladatelia ju vcelku zvládli. Môžeme skonštatovať, že vytvorili prevažne prirodzene znejúci translát.

O: *Salerno’s outburst underlined the fractious nature of the talks, and the new divisions between some rapidly emerging economies, some of them with large fossil fuel interests, and other developing countries that have more to lose from the effects of climate change.*

P: *Salernovej hnevливé vystúpenie poodhalilo, aké rozpory panujú na medzinárodnej scéne. Ukázali sa aj dovtedy nevidané rozdiely medzi niekoľkými rýchlo rastúcimi ekonomikami, z ktorých viaceré závisia na fosílnych palivách, a ostatnými rozvojovými krajinami, ktoré zas môžu v dôsledku zmien klímy veľa stratiť.*

O: *This is very different from the „compensation“ that some developing countries want from the rich world, and which rich countries have ruled out, but they may accept this compromise as it would allow them to receive funding when disaster strikes.*

P: *Takýto návrh je úplne odlišný od „kompenzácií“, ktoré chudobné krajiny žiadali od bohatých. Kým kompenzácie bohaté krajiny zmietli zo stola, kompromisný*

návrh pravdepodobne príjmu. Aj oni sami totiž môžu vďaka nemu získať finančnú pomoc po prírodných katastrofách.

2.2.2 Skupina B: prekladatelia bez translatologického vzdelania

I. Syntaktická rovina

Pokiaľ ide o syntaktickú rovinu, u prekladateľov bez translatologického vzdelania sme zaznamenali oproti prekladateľom s translatologickým vzdelaním viac nedostatkov. Vety boli často príliš dlhé, nezrozumiteľné a usporiadanie vetných členov neprírodné.

- O: *The negotiations were meant to lay the groundwork for a crunch meeting in Paris in late 2015, at which governments are supposed to sign a new global treaty on climate change, to come into force from 2020, which would be the first to include commitments on emissions from both developed and developing nations.*
- P: *Zámerom rokovania bolo aj polozenie základov pre dôležité stretnutie, ktoré sa má uskutočniť v Paríži na konci roku 2015, na ktorom by vedenie štátov malo podpísať novú globálnu dohodu o zmene klímy, ktorá bude platná od roku 2020. Bude to prvá dohoda obsahujúca záväzky týkajúce sa emisií z rozvinutých a rozvojových krajín.*

Hoci prekladateľka rozdelila toto dlhé súvetie na dve kratšie vety, nepovažujeme tento preklad za adekvátny. V prvej vete sa trikrát opakuje spojkové slovo „ktorý“, čo je neakceptovateľné. Navrhujeme napríklad takéto riešenie:

- N: *Tieto rokovania mali byť základom dôležitého stretnutia v Paríži koncom roku 2015, na ktorom by mali štáty podpísať novú globálnu dohodu o zmene klímy. Táto dohoda vstúpi do platnosti v roku 2020 a bude to prvá dohoda, ktorá zaväzuje k znižovaniu emisií rovnako rozvinuté aj rozvojové krajiny.*
- O: *This is very different from the „compensation“ that some developing countries want from the rich world, and which rich countries have ruled out, but they may accept this compromise as it would allow them to receive funding when disaster strikes.*
- P: *Je to úplne iné ako „odškodné“, ktoré niektoré rozvíjajúce sa krajiny chcú od bohatých krajín a ktoré bohaté krajiny vylúčili, ale možno budú akceptovať tento kompromis, keďže by im umožnil získať financie, keď ich zasiahne prírodná katastrofa.*

V preklade tejto dlhšej vety sme si všimli chýbajúcu plynulosť a navyše je v nej použitý neprávny ekvivalent „*rozvíjajúce sa krajiny*“.

II. Lexikálna rovina

Na lexikálnej rovine sa rovnako ako u prekladateľov s translatologickým vzdelaním zameriame na preklad lexiky súvisiacej s politikou, ekológiou a expresívne prvky.

- *EU chief* → šéf EÚ; Predseda Európskej komisie; Najvyššia predstaviteľka EÚ; Vedúca delegácie EÚ; Šéfka EÚ v oblasti klímy.

Ani jedno z týchto prekladateľských riešení nemôžeme považovať za adekvátne. Ako sme už spomenuli, išlo o prvú vetu v článku, v ktorej nebolo presne konkretizované, o koho ide. Prekladatelia mohli preto postupovať dvojako. Buď zvoliť neutrálny všeobecnejší preklad, napríklad „*predstaviteľka EÚ*“, alebo mohli v úvode túto funkciu konkretizovať („*komisárka pre opatrenia na ochranu klímy*“).

- *new global treaty on climate change* → nová globálna dohoda o zmene klímy; nová globálna dohoda o ochrane klímy

V jednom prípade sa vyskytol nesprávny preklad: „*nový mierový pakt o klimatických zmenách*“.

- *the UK's energy and climate secretary* → britský minister pre oblasť energetiky a klimatických zmien; minister pre energetiku a klímu Spojeného kráľovstva

Za neadekvátne považujeme preklady s ekvivalentom „*sekretár*“ a „*tajomník*“: „*britský sekretár energetiky a klímy*“; „*tajomník Veľkej Británie pre energetiku a zmenu klímy*“.

S prekladom expresívnych výrazov si prekladatelia bez translatologického vzdelania poradili porovnateľne s prekladateľmi s translatologickým vzdelaním. Uvádzame príklady dobrých prekladateľských riešení:

- O:** *United Nations talks on climate change were on the brink of breaking down on Friday as a group of developing countries launched a furious attack on the European Union...*
- P:** *Rokovania o klimatických zmenách v OSN, ktoré sa konali v piatok, takmer skončili fiaskom, keď skupina rozvojových krajín napadla Európsku úniu vo veci*

plánovania programu, ktorý mal viesť ku globálnej dohode o znížení skleníkových emisií.

- O:** *Claudia Salerno said: „We are shocked by the brazen attack against our group by Hedegaard – it is incredible that she has chosen to accuse our group of blocking progress.“*
- P:** *Povedala: „Sme šokovaní z bezočivého útoku Hedegaardovej proti našej skupine – je neuveriteľné, že sa opovažuje obviňovať našu skupinu zo zablokovania procesu.“*

III. Štylistická rovina

Na štylistickej rovine sa v prekladoch tejto skupiny probandov vyskytlo viac nezrovnalostí. Texty znejú na viacerých miestach neprirodzene.

- O:** *Talks had been inching towards a conclusion, with participants reporting „productive“ meetings and „modest progress“.*
- P:** *Došlo sa k záveru, že rokovania s účastníkmi boli „produktívne“ a „mierne pokrokové.“*
- N:** *Keď sa rokovania pomaly blížili k záveru, účastníci informovali o produktívnych stretnutiach s miernym pokrokom.*
- O:** *EU chief chastised for expressing frustration...*
- P:** *Šéfka EÚ v oblasti klímy bola potrestaná za vyjadrenie nespokojnosti...; Najvyššia predstaviteľka EÚ bola pokarhaná pre vyjadrenie sklamania...*
- N:** *... bola ostro skritizovaná...*

2.3 Zhrnutie výsledkov analýzy

Pri analýze prekladov sme zistili, že prekladatelia s translatologickým vzdelaním si poradili so syntaktickou a štylistickou rovinou prekladov o poznanie lepšie. Podarilo sa im vytvoriť prirodzene znejúce, plynulé preklady, ktoré vo veľkej miere zachovávajú obsahovú, štylistickú aj lexikálnu stránku východiskových textov. Naopak u prekladateľov bez translatologického vzdelania sme zaznamenali problém dosiahnuť adekvátny preklad na úrovni textu ako celku. Ich preklady boli často doslovné, syntakticky a štylisticky neadekvátne aj napriek tomu, že niektorí z našich probandov bez translatologického vzdelania majú dlhoročnú prax v oblasti prekladu. Zaznamenali sme u nich aj väčšie ťažkosti s interpretáciou východiskových textov, čo sa prejavilo vo významových posunoch vyplývajúcich

z nepochopenia textu. Hoci sa v prekladoch prekladateľov s translatologickým vzdelaním tiež vyskytli určité nezrovnalosti, na základe našej kvalitatívnej analýzy môžeme konštatovať, že celkovo si s prekladom vybraných dvoch textov poradila lepšie práve táto skupina probandov.

3 VÝSLEDKY HODNOTENIA ÚROVNE PREKLADOV DVOCH POROVNÁVANÝCH SKUPÍN PREKLADATEĽOV

V tejto časti práce budú úroveň prekladu hodnotiť piati profesionálni prekladatelia, pričom každý z nich zhodnotí spolu 32 prekladov. Pri výbere kritérií na hodnotenie kvality prekladu sme sa inšpirovali prácou uznávaných translatologičiek, Rebeccy Fiedererovej a Sharon O'Brienovej. Každému kritériu prislúcha číselné hodnotenie od 1 do 4. Pri hodnotení prekladov mohli hodnotiaci prekladatelia vyberať z nasledujúcich možností:

a) zrozumiteľnosť prekladu (syntax, štruktúra viet, jasné vyjadrenie myšlienok):

- 1 preklad je nezrozumiteľný
- 2 preklad je čiastočne zrozumiteľný
- 3 preklad je prevažne zrozumiteľný
- 4 preklad je úplne zrozumiteľný

b) presnosť prekladu (vernosc' originálu, miera ekvivalencie):

- 1 preklad nezachováva informačnú hodnotu originálu
- 2 preklad čiastočne zachováva informačnú hodnotu originálu
- 3 preklad takmer zachováva informačnú hodnotu originálu
- 4 preklad dokonale zachováva informačnú hodnotu originálu

c) štylizácia cieľového textu:

- 1 štylizácia cieľového textu je nevhodná, text znie neprirodzene a chýba mu plynulosť
- 2 štylizácia cieľového textu je vhodná iba čiastočne, na viacerých miestach znie text neprirodzene a chýba mu plynulosť
- 3 štylizácia cieľového textu je prevažne vhodná, na väčšine miest znie text prirodzene a plynulo
- 4 štylizácia cieľového textu je vhodná, text znie prirodzene a plynulo

d) kritérium: ortografická stránka prekladu:

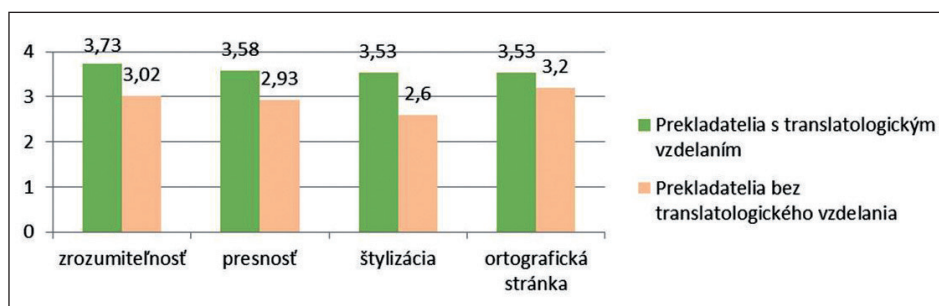
- 1 v preloženom texte sa vyskytuje nadmerný počet chýb
- 2 v preloženom texte sa vyskytuje značný počet chýb
- 3 v preloženom texte sa vyskytujú určité ortografické nezrovnalosti
- 4 v preloženom texte sa nevyskytujú žiadne ortografické chyby

3.1 Grafické znázornenie kvality prekladov

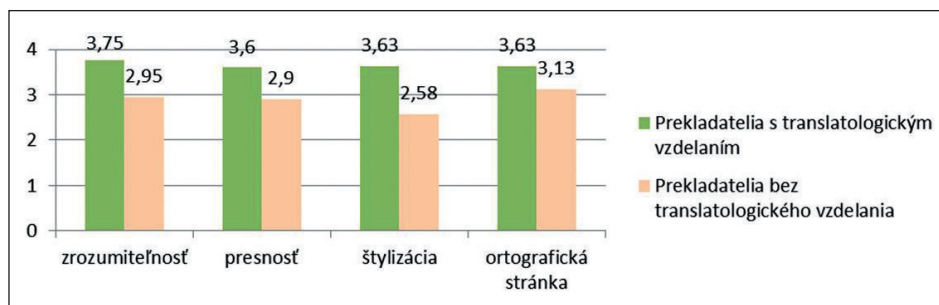
Počet hodnotených prekladov: 16

Počet hodnotiacich prekladateľov: 5

Nasledujúce grafy zobrazujú porovnanie celkových priemerných hodnotení prekladov prekladateľov s translatologickým vzdelaním a prekladateľov bez translatologického vzdelania. Uvedené hodnoty sme dostali vypočítaním aritmetického priemeru číselných hodnotení pre každé kritérium.



Graf 1: Celkové priemerné hodnotenia prekladov textu č. 1



Graf 2: Celkové priemerné hodnotenia prekladov textu č. 2

3.2 Zhrnutie výsledkov

Z výsledkov našej kvalitatívnej analýzy vyplýva, že prekladatelia s translatologickým vzdelaním dosiahli lepšie hodnotenie vo všetkých štyroch kritériách hodnotenia úrovne prekladu. Podľa uvedených grafov mali všetci probandi, bez ohľadu na vzdelanie, najväčší problém so štylistickou stránkou prekladov a práve v hodnotení tohto kritéria vidíme medzi uvedenými dvomi skupinami proban-

dov najväčší rozdiel v dosiahnutých hodnoteniach. Druhý najvýraznejší rozdiel medzi probandmi s translatologickým vzdelaním a bez translatologického vzdelania sme zaznamenali pri kritériu zrozumiteľnosti (zameraného na syntaktickú stránku prekladov) a tretí najvýraznejší rozdiel pri kritériu presnosti prekladu (vernosť originálu). Najmenší rozdiel medzi probandmi jednotlivých skupín sme zaznamenali v kritériu ortografickej stránky prekladov.

ZÁVER

Pri vypracovaní tejto práce sme vychádzali z predpokladu, že prekladateľské vzdelanie je dôležitou súčasťou práce prekladateľa a môže prispieť ku kvalite prekladu, no netvrdíme, že je za každých okolností nevyhnutnou podmienkou. Zamerali sme sa na špecifika práce prekladateľa – profesionála a prekladateľa – laika a na výsledný produkt jeho práce, preklad.

V prvej časti nášho výskumu sme skúmali rozdiel medzi prekladom u prekladateľov s translatologickým vzdelaním a bez translatologického vzdelania, pričom sme sa zamerali predovšetkým na štylistickú, lexikálnu a syntaktickú rovinu prekladov. Predpokladali sme, že práve na týchto rovinách prekladov sa môže najvýraznejšie prejaviť chýbajúce prekladateľské vzdelanie. Vypracovali sme analýzu prekladov, v ktorej uvádzame príklady prekladateľských riešení. Snažili sme sa vybrať z prekladov to najzaujímavejšie a k jednotlivým riešeniam sme pridali aj vlastné komentáre, v ktorých hodnotíme, do akej miery boli prekladateľské riešenia adekvátne.

Druhá časť výskumu bola venovaná hodnoteniu úrovne prekladov na základe štyroch vybraných kritérií. Preklady hodnotili vyštudovaní prekladatelia, ktorí mali k dispozícii vypracovanú stupnicu hodnotenia. V hodnotení sa zamerali na to, či je preklad pre čitateľa zrozumiteľný, či je verný originálu a v neposlednom rade hodnotili štylistickú a ortografickú stránku prekladov.

Na základe výsledkov tejto prípadovej štúdie sme zistili, že prekladatelia bez translatologického vzdelania nazerajú na preklad inak ako prekladatelia s translatologickým vzdelaním. Preklad vnímajú skôr ako čisto jazykovú operáciu, nechávajú sa vo väčšej miere ovplyvňovať originálom a nevenujú dostatočnú pozornosť analýze východiskového textu. Pravdepodobne nemajú dostatočné teoretické vedomosti o preklade a prekladateľskom procese, čo sa odrazilo na úrovni výsledných prekladov.

Podľa nášho názoru je práca prekladateľa veľmi náročná. Prekladateľ by mal byť človek so všeobecným rozhľadom, ktorý sa celý život vzdeláva a získava nové poznatky a skúsenosti. Veríme, že sa nám podarilo poskytnúť pohľad na špecifika práce prekladateľa s translatologickým vzdelaním a prekladateľa bez translatolo-

gického vzdelania a upriamiť pozornosť na to, akých chýb sa treba pri preklade vyvarovať.

PRAMENE

EVENDEN, E. – KAN, H.: *International students: how to teach them alongside native speakers*. [online]. In: The Guardian, 2011. [cit. 01-10-2014]. Dostupné na: <www.theguardian.com>.

HARVEY, F.: *Warsaw climate change talks falter as EU and developing countries clash*. [online]. In: The Guardian, 2013. [cit. 01-10-2014]. Dostupné na: <www.theguardian.com>.

LITERATÚRA

Anglický výkladový slovník. [online]. [cit. 01. 10. 2014]. Dostupné na: <www.thefreedictionary.com>.

Autorský kolektív pracovníkov Lingea s.r.o.: *Lingea veľký slovník*. Bratislava : Nakladateľstvo Lingea s.r.o., 2008, 1518 s. ISBN 978-80-89323-07-4.

DJOVČOŠ, Martin: *Kto, čo, ako a za akých podmienok prekladá: Prekladateľ v kontexte doby*. Banská Bystrica : Fakulta humanitných vied, 2012, 157 s. ISBN 978-80-557-0436-4.

DVOJČOŠ, Martin: *Proces prekladu a vybrané sociologické vplyvy na prácu prekladateľa*. In: *Preklad a kultúra 4*. Nitra – Bratislava: FF UKF, 2012, 371 s. ISBN 978-80-558-0143-8.

FIEDERER, R. – O'BRIEN, S.: *Quality and Machine Translation: A Realistic Objective?* In: *The Journal of Specialised Translation*. Dublin University, 2009.

Lexikón slovenského jazyka. [online]. [cit. 01-10-2014]. Dostupné na: <www.slex.sk/index.asp>.

Prekladový slovník. [online]. [cit. 01-10-2014]. Dostupné na: <www.slovniky.lingea.sk>.

Synonymický slovník. [online]. [cit. 01-10-2014]. Dostupné na: <www.slovník.azet.sk>.

Verejné fórum: Diskusia o klimatických zmenách. [online]. 2010. [cit. 01-10-2014]. Dostupné na: <www.europarl.europa.eu>.

RESUMÉ

The case study focuses on the specifics of professional translator's and non-professional translator's work with regard to the translation process and the final product of translation.

The paper includes the analysis of specific differences found in the translation process as well as in the final product of a professional and a non-professional translator on the basis of selected criteria. It presents specifics in the translation process and compares the final product of a translator with education in Translation Studies and a translator without education in Translation Studies.

◆◆◆

Mgr. Veronika Kozárová
Malý Cetín 63
95107 Malý Cetín
veronikakozarova@gmail.com